

PROF. DR. PIETER BAAS, VOORZITTER SNP

PROF. DR. PIETER BAAS

‘Wageningen Universiteit moet...

‘Elke universiteit die zijn Hortus afstoot moet zich schamen. Dat geldt zeker voor Wageningen dat zich zo profileert als groene universiteit.’ Dat vindt prof. dr. Pieter Baas, voorzitter van de Stichting Nationale Plantencollectie (SNP) Aanleiding voor deze scherpe woorden is de dreigende teloorgang van de vermaarde Wageningse botanische tuin ‘De Dreijen’. Botanische tuinen zijn onmisbaar voor het instandhouden van de biodiversiteit, stelt de SNP-voorzitter.

Tekst:
Gerrit Wildenbeest
Foto's: René Faas

Nederland telt 21 botanische tuinen die elk een of meerdere waardevolle plantencollecties van de Stichting Nationale Plantencollectie (zie kader) beheren. Daaronder zitten tuinen van diverse pluimage: van grote, eertijds particuliere tuinen als het Rotterdamse Arboretum Trompenburg en Pinetum Blijdenstein (Hilversum) tot aan de in oude bolgewassen gespecialiseerde Hortus Bulborum te Limmen. Een speciale groep vormen de aan Universiteiten verbonden botanische tuinen: vaak oude tuinen die mede tot stand zijn gekomen ten behoeve van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Juist deze tuinen hebben het de laatste decennia moeilijk. Eind vorig eeuw zorgde de Universiteit van Amsterdam voor veel rumoer toen ze afwilde van haar historische Hortus Botanicus in hartje Amsterdam. Op dit moment liggen de Hortus Botanicus van de Vrije Universiteit en vooral de twee botanische tuinen van Wageningen Universiteit - ‘De Dreijen’ en ‘Belmonte’ - onder vuur. Achtergrond in alle gevallen: geld. Het Wageningse universiteitsbestuur stelt dat de botanische tuinen geen functie meer hebben voor de wetenschap en daardoor in verhouding tot de beheerskosten geen meerwaarde voor de universiteit hebben. ‘De Dreijen’ zal de functie krijgen

van een stadspark in combinatie met woningbouw. De Dreijen is door de Stichting Nationale Plantencollectie aangewezen als collectiehouder voor plantenfamilies als Rosaceae - de collectie mosrozen is uniek -, Asteraceae, Hydrangeaceae en Caprifoliaceae. Inmiddels echter dreigen deze collecties te verpieteren. ‘Wageningen’ heeft de Hortussectie - het personeel dat zorgt voor het wetenschappelijke beheer - al afgestoten. Een grote schande vindt prof. dr. Pieter Baas, voorzitter van de Stichting Nationale Plantencollectie, deze handelswijze, die meer in het algemeen model staat voor de wijze waarop de Nederlandse samenleving omgaat met dit belangwekkende culturele erfgoed.

Wat vindt u van het Wageningse argument dat botanische tuinen geen belang meer voor onderwijs en onderzoek hebben?

“Daar ben ik het helemaal niet mee eens. Wetenschappelijk onderzoek bijvoorbeeld aan het genoom, krijgt pas reliëf wanneer je weer teruggaat naar de hele plant. Als je er op een creatieve manier mee omgaat is het in standhouden van een Hortus ook uit wetenschappelijk oogpunt interessant genoeg. Neem het klimaatonderzoek, op verschillende botanische tuinen staan bomen van honderden jaren oud. Dat zijn als het ware ervarings-

‘Het zich schamen over afstoten Hortussectie’

deskundigen, waaraan je de gevolgen van de klimaatverandering goed bestuderen kunt. De Botanische Tuin TU Delft is betrokken bij onderzoek naar het afvangen van fijnstof, een techniek die is afgekeken van de werking van elektrostatische velden bij planten. Ook is er wetenschappelijk onderzoek naar een methode om taxol – dat gebruikt wordt in de kankerbestrijding – te melken van taxusbomen. Van oudsher is er een sterke relatie tussen biofarmaceutisch onderzoek en botanische tuinen. Tachtig procent van de moderne medicamenten hebben een plantaardige achtergrond. De grote farmaceutische concerns zijn voortdurend op zoek naar plantencollecties om deze te screenen op interessante medicinale stoffen.”

Waarom ziet de Raad van Bestuur van Wageningen het potentiële wetenschappelijke belang van botanische tuinen niet in?

“Wageningen heeft een doorgedraaid businessmodel, dat in hoge mate steunt op het binnenhalen van contract-research. Daar zijn ze heel succesvol in, maar in dat businessmodel, gericht op de korte termijn, past een botanische tuin niet. En omdat het ten koste gaat van hun eigen budget hebben wetenschappelijke afdelingen er belang bij om het gebruik van de tuin zo klein mogelijk voor te stellen. Wat ook niet helpt is dat universiteiten tegenwoordig een totaalbedrag van de overheid krijgen, wat ze vrij besteden mogen. Daarvan worden activiteiten die niet direct commercieel wat opleveren al snel de dupe. Vroeger was dat anders, toen had je geormerkte gelden. Maar het gaat helemaal niet om grote bedragen, met 100.000 euro en de mogelijkheid tot het heffen van entreegelden – wat Wageningen altijd heeft tegen gehouden – dek je al een groot deel van de exploitatie.”

Gaan de andere universiteiten

beter om met het culturele erfgoed dat hun botanische tuinen vertegenwoordigen?

“De Hortus Botanicus van de VU met haar zeer bijzondere collectie succulenten, moet plaatsmaken voor nieuwbouw van de medische faculteit. Als SNP hopen we dat er plaats blijft voor de verschillende plantencollecties. Of dat succes zal hebben? De universiteit verschuilt zich achter frasen als ‘moedig bestuur’ en ‘we moeten nu eenmaal keuzes maken.’ Toen de Universiteit van Amsterdam afwilde van haar Hortus Botanicus heeft het stadsbestuur gelukkig haar verantwoordelijkheid genomen en een stuk van de basisfinanciering overgenomen. Deze hortus trekt nu zoveel bezoek – elke rondvaartboot maakt er reclame voor – dat men soms moet oppassen dat het niet te druk wordt. De Hortus Haren heeft na het faillissement begin deze eeuw een doorstart gemaakt met behulp van een zakcentje van de Universiteit van Groningen, heel triest allemaal. De Leidse Hortus heeft als oudste Hortus boven de Alpen een grote aibaarheidsfactor en is ook actief betrokken bij vernieuwend universitair onderzoek en onderwijs.”

De hortussen van Leiden en Amsterdam trekken jaarlijks vele duizenden bezoekers. U hebt in diverse interviews ook gewezen op deze belangrijke publieke functie van botanische tuinen...

“De publieke functie is heel belangrijk. Bezoekers kunnen wat opsteken over de plantenwereld, zeker als er goede thematische presentaties zijn. Het kost de overheid veel moeite om het belang van biodiversiteit en het zorgvuldig omgaan met onze natuurlijke rijkdom goed uit te leggen. Nederland heeft allerlei internationale biodiversiteitsverdragen ondertekend, dat belang kun je via de botanische tuinen duidelijk maken. Ik heb nog nooit mensen horen klagen dat ze entreegelden

moeten betalen. In Leiden zijn alle huismoeders in de omgeving ‘vriend van de Hortus’.”

Is de situatie in andere landen beter?

“Nederland is echt de weg kwijt. Niet voor niets heeft de Europese afdeling van Botanic Gardens Conservation International, de wereldwijde belangenorganisatie van botanische tuinen, een protestbrief gestuurd naar (ex)minister Plasterk over de gang van zaken in Nederland. In andere landen verbazen ze zich echt over hoe wij met onze tuinen omgaan. Neem België, daar is geen enkele noodlijdende tuin. De tuinen van Leuven en Gent worden zelfs nog uitgebreid. Of Engeland, de tuinen van Oxford en Cambridge groeien en bloeien als een tierelier evenals de fameuze Kew Gardens. Schotten staan bekend als zuinig, maar de Royal Botanic Gardens van Edinburgh ontvangt 5 miljoen pond aan overheidssteun en niemand die daarover klaagt.”

Botanische tuinen hebben diverse commerciële introducties opgeleverd. De Nederlandse sierteelt- en boomkwekerijsector is wereldmarktleider. Zou het bedrijfsleven zich niet meer om de botanische tuinen

moeten bekommeren?

“De Nederlandse tuinbouwsector lijdt aan een verkeerde VOC-mentaliteit. Ze zijn rijk, mede omdat ze krenterig zijn. Er is wel samenwerking aan de basis. Zo zijn we bezig om meer samen te doen met de Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen. Maar een vorm van structurele sponsoring en samenwerking is er niet, terwijl botanische tuinen als bewaarders van rijk genetisch materiaal van groot belang zijn voor het commerciële bedrijfsleven, denk aan allerlei vormen van resistentieveredeling. En waarom zouden we op het Floriadeterrein in Venlo na afloop geen Nationale Botanische Tuin kunnen vestigen?”

Hoe loopt het af met de bedreigde botanische tuinen van Wageningen en Amsterdam?

“Het protest zwelt aan, er komt steeds meer tegenactie. De bewoners van Wageningen komen in actie. De Hortussectie is opgeheven, maar er zijn signalen dat men het Belmonte Arboretum de komende vijf jaar geen andere bestemming wil geven en het collectiebeheer op peil wil houden. Het besef moet doordringen dat botanische tuinen kroonjuwelen zijn, die moet je koesteren.”

De Stichting Nationale Plantencollectie (SNP) werd opgericht in 1998, als voortzetting van de Stichting Nederlandse Plantentuinen (opgericht in 1988) met dezelfde afkorting. De Nationale Plantencollectie is de taxonomisch verantwoord beheerde collectie levende planten, waarvan onderdelen door samenwerken de (botanische) tuinen zijn samengebracht en daardoor worden beheerd. Het gaat daarbij om plantencollecties die voor Nederland in wetenschappelijk, cultuurhistorisch of in maatschappelijk opzicht van bijzondere waarde zijn. De missie van de SNP kan worden samengevat als “het bewaren en onderhouden, het onderling afstemmen en coördineren van de Nationale Plantencollectie”. De belangrijkste doelen zijn: behoud en verbetering van plantencollecties die van nationaal belang zijn; behoud van biodiversiteit; genenbankfunctie; voorkomen van onnodige verdubbeling door taakverdeling en specialisatie. Daarnaast heeft de SNP de opdracht om te fungeren als achtervang voor in Nederland bedreigde soorten – soorten die op de zogenaamd ‘rode lijst’ staan.